

ІСТОРІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ І БІБЛІОТЕК

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.064>

УДК 929

Володимир Попик,

<https://orcid.org/0000-0001-8746-1026>,

доктор історичних наук, професор,

член-кореспондент НАН України,

директор Інституту біографічних досліджень.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

вул. Володимирська, 62, Київ, 01601, Україна

e-mail: popyk@nbuv.gov.ua

Надія ЛюбоVECь,

<https://orcid.org/0000-0002-8811-6627>,

кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця,

завідувачка відділу теорії та методики біобібліографії

Інституту біографічних досліджень.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

вул. Володимирська, 62, Київ, 01601, Україна

e-mail: lyubovets@gmail.com

Олег Яценко,

<https://orcid.org/0000-0003-4277-1869>,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,

завідувач відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів

Інституту біографічних досліджень.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

вул. Володимирська, 62, Київ, 01601, Україна

e-mail: olehjats@bigmir.net

Проблеми української біографіки у новітніх напрацюваннях Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Мета статті – аналіз новітніх досягнень, дослідницької проблематики та перспективних завдань Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. **Методологія дослідження** ґрунтується на комплексному використанні принципів історизму, методів історіографічного та наукознавчого аналізу, синтезу, на співвіднесенні здобутків Інституту біографічних досліджень з об'єктивними потребами теоретико-методологічного, методичного забезпечення подальшого розвитку біографічних досліджень та справи поширення біографічних знань. **Наукова новизна** полягає у зосередженні уваги на основних проблемно-тематичних напрямках і завданнях наукової та бібліотечно-інформаційної діяльності Інституту біографічних досліджень як єдиного в Україні наукового осередку, профілем якого є системне розроблення теоретико-методологічних та практично-прикладних проблем поступу вітчизняної біографіки. Особливу увагу звернуто на зміни місця, значення і завдань біографічних досліджень в умовах боротьби українського народу проти російської агресії. **Висновки.** Упродовж тридцяти років своєї діяльності Інституту біографічних досліджень перебуває в центрі процесу теоретико-методологічного і практично-методичного забезпечення розвитку вітчизняної біографіки, формування ресурсів меморіальної біографічної інформації. Зусиллями співробітників Інституту обґрунтовано місце

і роль біографіки як багатоаспектного феномена культури і науки, важливого інформаційного ресурсу суспільства. Інституту біографічних досліджень плідно розробляються проблеми використання історичного досвіду вітчизняної біографіки та засвоєння досягнень європейської і світової гуманітарної культури, збагачення творчого арсеналу біографічного письма. Важливе місце у дослідженнях Інституту належить аналізу творчих новацій, жанрової різноманітності, використання експериментальних форм у сучасній науковій та літературній біографічній творчості.

К л ю ч о в і с л о в а: біографіка, наукова і аматорська біографічна творчість, ресурси біографічної інформації, поширення біографічних знань, Український національний біографічний архів, Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Актуальність теми дослідження. Заснований на зорі незалежності України, у квітні 1994 р. Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі ІБД НБУВ) є єдиним осередком, профіль якого – наука про біографіку – біографістика – як теоретико-методологічна дисципліна гуманітарного циклу. Аналіз здобутків Інституту становить значний інтерес насамперед тому, що у його розробках у найбільш сконцентрованому вигляді знайшов відображення весь шлях розвитку вітчизняної біографіки. Йдеться про вивчення досвіду біографічних досліджень, їх завдань і подальших перспектив, збагачення творчого арсеналу біографічного письма, методів інтеграції й поширення біографічної інформації, насамперед у діяльності бібліотек усіх рівнів, формування біобібліографічних електронних ресурсів, заохочення біографічного читання та аматорських біографічних студій серед широкого кола співвітчизників. Саме розробки Інституту найбільшою мірою дають можливість побачити і осмислити нові явища у просторі дослідницької, видавничої, комунікаційної діяльності. В умовах сучасних воєнних випробувань вони набувають ще більшої актуальності в сенсі осягнення місця і ролі вітчизняної біографіки у патріотичній консолідації українського суспільства в боротьбі за свободу і незалежність Батьківщини, а також шляхів збереження і зміцнення, попри усі драматичні обставини, гуманістичних ідеалів Українського світу.

Аналіз досліджень та публікацій. На різних етапах діяльності Інституту біографічних досліджень нам вже не раз доводилося звертатися до аналізу творчих пошуків колективу і його внеску у теоретико-методологічне обґрунтування назрілих наукових і практичних завдань [29; 31]. На сучасному етапі постійне переосмислення цих проблем набуває особливої значущості у зв'язку з необхідністю освоєння новітніх досягнень європейської, світової біографіки, що є надзвичайно важливим для остаточного подолання українськими дослідниками багатьох укоріненних з минулого стереотипів, пов'язаних з посттоталітарним, постколоніальним синдромами.

Упродовж останнього десятиліття нове бачення вченими Інституту біографічної проблематики втілено у колективних монографіях «Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування і використання» (2016) [13], «Історична біографіка в Україні: проблеми, завдання і перспективи розвитку досліджень, видавничої та інформаційної роботи» (2019) [14], «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: розвиток національної бібліографії, біографічних досліджень та науково-бібліографічної діяльності»

(2019) [23], а особливо – «Українська біографіка ХХІ століття: мозаїка контекстів і форм» (2021) [34]. В індивідуальних монографіях доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України В. І. Попика «Ресурси довідкової біографічної інформації : історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (2013) [31] та «Біографіка: феномен культури і науки, інформаційний ресурс суспільства» (1921) [27] зроблено спробу узагальнити весь шлях поступу біографічних досліджень та розбудови ресурсів біографічної інформації в Україні і світі, їх сучасні проблеми, окреслити найбільш перспективні шляхи подальшої дослідницької, видавничої, інформаційної роботи, поширення біографічних знань.

Зрозуміло, чималий внесок у вивчення окремих аспектів історичного досвіду, сучасних теоретико-методологічних проблем вітчизняної біографіки належить і вченим інших наукових установ, університетів, бібліотек, але їхні розробки, на жаль, не набули належної системності і спрямованості на вирішення найбільш актуальних завдань.

Мета статті – аналіз новітніх досягнень, дослідницької проблематики та перспективних завдань Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Виклад основного матеріалу. Біографіка здавна є важливою частиною української гуманітарної науки і культури, що перебуває біля самої серцевини національного буття. Ще з минулих століть їй належить активна роль у формуванні й утвердженні патріотичної свідомості, гуманістичних ідеалів Українського світу, у громадянському згуртуванні нашого суспільства. Саме через біографічне знання значною мірою відбувається самоідентифікація та самопрезентація спільноти, нації, передача наступним поколінням досвіду, традицій, моральних настанов. Зазначене є особливо важливим нині, коли війна з російськими агресорами за свободу, за саме право України на існування в колі суверенних європейських держав зробила питання самоідентифікації буквально життєвою необхідністю для кожного.

Здобуття Україною незалежності, відкинувши політичні утиски щодо біографічних досліджень, дало змогу вітчизняним вченим, літераторам, журналістам, аматорам-краєзнавцям відновити й продовжити традиції української біографіки, надати їй стрімкого розвитку. При цьому саме теоретико-методологічні розробки Інституту біографічних досліджень чималою мірою визначили нові обрії біографіки, посприяли трансформації поширених у минулому уявлень про неї як про своєрідний допоміжний напрям історичної науки, покликаний лише ілюструвати минуле прикладами з життя відомих українців, на розуміння її як самостійного, за своїм місцем і інтелектуальним значенням, спрямування вітчизняної науки і культури, яке справляє істотний вплив на весь розвиток гуманітарної сфери суспільства.

У працях вчених Інституту біографічних досліджень проаналізовано комплекс причин, що зумовлюють зростання інтересу наших співвітчизників до біографічного знання, а отже – до біографічного читання, електронних біографічних

ресурсів, а також до власної аматорської біографічної творчості – писання спогадів, розшуків родового коріння. Йдеться не тільки про результат усунення ідеологічних перепон. Це явище загальне – у світовій гуманітаристиці відбувся так званий антропологічний поворот, який поставив у центр уваги людську особистість, її цінність і неповторність. Чималою мірою цьому посприяли й новітні електронні технології, які зробили біографічну інформацію – як про людей минулих поколінь, так і про сучасників – широко доступною. Водночас у численних публікаціях вчених Інституту біографічних досліджень наголошується, що не меншою мірою ці явища пов'язані також із загальною драматичною атмосферою сьогодення – настанням доби глобальних криз і потрясінь, сповнених непевності у завтрашньому дні «плинних часів» (liquid times), коли у людей закономірно зростає потреба зрозуміти самих себе, спираючись на духовний діалог із представниками минулих поколінь.

Трансформації і випробування, які переживає українське суспільство, а водночас і становлення нового читача/користувача біографічної інформації, висувають відчутно нові вимоги до праці дослідників-біографів, пошуку ними нових героїв, жанрів, сюжетів, форм письма, творчих прийомів конструювання біографічних наративів, комунікації з читачами. Інститут біографічних досліджень прагне дати відповіді на ці виклики. Аналізу зазначених новацій присвячена останніми роками чи не більша частина публікацій його науковців. У них особливо наголошується на необхідності рішучого подолання елементів романтичної зануреності у старовину, глорифікації діячів минулого, одностороннього лінійного відтворення їх біографій. Сучасний читач чекає на репрезентацію діячів минулого у всій складності й суперечливості їх життєвого шляху. Праця біографа може розраховувати в наш час на вдячну увагу читачів лише якщо допомагає їм краще зрозуміти самих себе, перебороти власні сумніви і болі, зібрати сили для руху вперед [28, с. 32].

Нині, в умовах протистояння російській агресії, особливої актуальності набувають розробки, спрямовані на вирішення доволі непростих завдань, пов'язаних з подоланням в українській біографіці світоглядних впливів і стереотипів тоталітарної, імперської доби. Йдеться не лише про відмову від нав'язуваного впродовж тривалого часу колоніального дискурсу, у найрізноманітніших його проявах, але і про переосмислення біографічних сюжетів, пов'язаних з українсько-російськими взаємодіями, про повернення Україні імен наших достойників, які змушені були працювати на чужині, про об'єктивну, неупереджену оцінку спадщини кількох поколінь українських вчених, освітян, діячів культури і мистецтва, які працювали під гнітом тоталітаризму.

Принципово важливою у теоретико-методологічному плані новацією впродовж останніх років стало обґрунтування вченими Інституту біографічних досліджень нового, сучасного бачення місця, ролі і значення біографіки у гуманітарній культурі – не як напряму історичної науки (як це незрідка тлумачиться і зараз), а багатопланового феномена культури, науки, інформаційного ресурсу суспільства, який справляє потужний вплив на його інтелектуальне і духовне життя.

Варто нагадати також, що на зорі незалежності в центрі уваги вчених в Україні перебувала майже виключно історична та літературознавча біографіка, заснована на наукових дослідженнях. Відповідно, усі інші напрями вважалися ніби другорядними. У новітніх працях Інституту послідовно наголошується на тому, що простір біографіки є відчутно ширшим, він виходить далеко за рамки, окреслені наукою, охоплює і наукові дослідження, і різні спрямування літературної, аматорської біографічної та автобіографічної творчості, видавничої та інформаційної роботи. Водночас він є біографічним складником соціальних комунікацій, культурно-мистецького життя, поширення біографічних знань.

У працях вчених Інституту біографічних досліджень значну увагу приділено жанровому різноманіттю сучасної української біографіки, окреслено самостійне значення і особливі можливості напрямів, які перебувають поза рамками власне наукових праць – інтелектуальної біографіки, літератури *non fiction*, біографічної романістики і новелістики, публіцистики та есеїстики, політичної біографіки, біографічної літератури для дітей і юнацтва, біографіки у медіа, мемуаристики, жанру «бесід-інтерв'ю» з відомими інтелектуалами, а також «масових» спогадів та інтерв'ю наших сучасників, зокрема, записаних на різних носіях інформації, біографіки у блогах та соціальних мережах.

Значна увага у теоретичних дослідженнях і методичних розробках Інституту приділяється аналізу новітніх явищ і тенденцій в українській біографіці, освоєнню і впровадженню у практику її розвитку здобутків європейської і світової гуманітаристики, збагаченню творчого арсеналу науковців, літераторів, журналістів дієвими формами і методами реконструкції біографій, конструювання біографічних наративів, нестандартними прийомами комунікації з читацькою аудиторією, що має важливе практично-методичне значення як для дослідників, так і видавців. Упродовж останніх років чимало зроблено також для досягнення розвитку жанрової різноманітності сучасної української біографіки, сміливих творчих новацій вчених, письменників, публіцистів, спрямованих на розширення інтелектуальних і комунікаційних можливостей біографічної літератури. У цьому сенсі особливий інтерес становлять статті останніх років та розділи, підготовлені докторкою історичних наук, професоркою Л. І. Буряк, докторкою філологічних наук Г. А. Александровою, кандидатами історичних наук Н. І. Любовець, Н. П. Марченко, О. В. Бугаєвою, І. І. Стамболом до згаданої вже колективної монографії «Українська біографіка ХХІ століття».

В. І. Попиком проаналізовано характерні особливості новітньої інтелектуальної біографічної літератури *non fiction*, чинники зростання її популярності і успішної конкуренції з науковою та художньою літературою [27, с. 366–400]. Г. А. Александровою здобуто важливі результати у дослідженні еволюції жанрових форм сучасного українського біографічного роману, який набуває нині дедалі більшої популярності завдяки піднесенню до рівня високої інтелектуальної літератури, використанню авторами нових, незаниханих раніше способів і засобів комунікації з читачами [1]. Н. І. Любовець досліджено інформаційно-комунікаційний потенціал такого важливого складника біографіки, як мемуари

з акцентом на їх роль у згуртуванні українського суспільства в результаті міжпоколіннєвого діалогу між автором – носієм історичної пам'яті і сучасним читачем [19]. І. І. Стамболом започатковано вивчення сучасної політичної біографіки, становлення якої у формах, притаманних інформаційному простору демократичних країн, в Україні тільки починається [33].

Шляхи подолання стереотипів «лінійного» хронічно-описового біографічного письма окреслені у публікаціях Л. І. Буряк щодо використання методу «біографічної інсталяції». Він спрямований на створення яскравого образу, що запам'ятовується читачеві через зосередження на найсуттєвіших рисах героя оповіді завдяки створенню багатовимірної й досить рухливої композиції, котра складається з окремих часових, тематичних, смислових фрагментів [7]. Не менший теоретичний і практично-методичний інтерес становлять праці Л. І. Буряк, присвячені аналізу можливостей використання у біографічних студіях засобів візуалізації, які набувають дедалі більшого поширення у сучасній світовій біографічній літературі і вже потроху починають використовуватися в Україні [8]. Н. І. Любовець зосередила увагу на аналізі потужних впливів на розвиток біографічної дослідницької та інформаційної роботи цифрової гуманітаристики (Digital Humanities) та ролі бібліотек у створенні унікальних контентних біографічних ресурсів, що сприяє дієвому поширенню актуальної культурологічної інформації в національному інформаційному просторі [19; 20]. Зусиллями Н. П. Марченко в Інституті набув розвитку аналіз визначальних тематичних, стильових, композиційних особливостей, тенденцій еволюції і завдань біографічної літератури для дітей, юнацтва, а також молоді, що відіграє величезну роль у формуванні світоглядної культури зростаючого покоління, його уявлень про Батьківщину, її цінності і знакові імена. Н. П. Марченко зокрема зосереджує увагу на важливості в українській біографічній книжці для дітей і юнацтва гендерної проблематики, на використанні досвіду новітньої світової біографіки у справі мотивування юного читача до особистісного зростання, розвитку власного креативного потенціалу [21]. Дослідницею розробляються також актуальні питання адаптації гуманітарної складової біографій до способу тлумачення життєписів, які побутують у країнах ЄС, введення в український національний інформаційний простір персоналій діячів історії і культури інших народів, а також національних меншин України.

Теоретичні й науково-методичні напрацювання вчених Інституту – Л. І. Буряк, Г. А. Александрової, Н. П. Марченко, О. В. Бугаєвої, О. І. Шалак, І. І. Стамбола, В. В. Патик знайшли своє продовження, практичну реалізацію у підготовці ними цікавих, оригінальних за своєю побудовою, прийомами і засобами комунікації з читачами, праць, присвячених новому прочитанню яскравих постатей вітчизняного минулого й сучасності.

Чільне місце у біографічних студіях посідає особливо актуальна у наш час проблематика повернення Україні імен співвітчизників, які тривалий час працювали за межами Батьківщини. Г. А. Александровою впродовж останніх років опубліковано низку статей, а нині готується до друку монографія, присвячена переосмисленню національно-культурної ідентичності відомого літературознавця професора

М. І. Стороженка (1836–1906), який працював у Москві і через це традиційно подавався як представник російської наукової еліти [1; 3]. У плані актуалізації й популяризації діяльності видатних діячів культури минулого інтерес становить випущена харківським видавництвом «Фоліо» книга І. І. Стамбола, присвячена письменнику, бібліографу і фольклористу Михайлові Комарову (1844–1913) [32].

Визначальною рисою книжкових видань і статей науковців Інституту є втілення у них досягнутого у наш час реального, без романтичної ідеалізації, розуміння складності і драматизму людського життя, багатоплановості життєвих рис особистості. Такі підходи виступають маркерами трансформації як уявлень про ідеал людини, так і культурно-історичної пам'яті українства загалом з погляду новітньої доби. Яскравим прикладом цього є велика праця Н. П. Марченко, опублікована ще за життя видатного українського дитячого письменника Володимира Рутківського (1937–2021), присвячена його людському і творчому шляху [22]. За допомогою майстерного поєднання комплексу дослідницьких і комунікаційних засобів вона всебічно розкриває грані творчості, інтелектуальний і духовний світ нашого талановитого сучасника.

Не меншою мірою ефективним поєднанням різних форм і засобів конструювання біографічного нарративу позначена книга «Гнат Павлович Житецький: біографічний ескіз в інтер'єрі архівних документів і наукової спадщини», підготовлена спільно Л. І. Буряк і В. В. Патик [9]. Нові підходи до репрезентації майже незанихтаних раніше на Батьківщині постатей співвітчизників, повернення їх творчих здобутків Україні продемонструвала упорядкована О. В. Бугаєвою збірка «Невідомі наукові праці Михайла Кушніра у фондах Українського музею і бібліотеки Стемфорда (США)» [24].

Посилена увага до вивчення і введення у суспільний обіг пам'яток українського епістолярію та мемуарію, притаманна новітній українській гуманітаристиці, знайшла відображення у публікації Л. І. Буряк епістолярного діалогу званого українського історика у США і Канаді Івана Лисяка-Рудницького (1919–1984) з його матір'ю Міленою Рудницькою (1892–1876), яка на еміграції мешкала у Німеччині [6], а також у виданні укладеної кандидатом історичних наук І. І. Стамболом книги – листування відомого представника українського національного руху Івана Липи (1865–1928) [17], та упорядкованих ним же мемуарах нашого сучасника – громадського і державного діяча, народного депутата України першого скликання Володимира Крижанівського «Ми знову здобули державність. Спогади першого посла незалежної України в Росії» [16]. Значний інтерес становлять наукові підходи, застосовані О. І. Шалак у публікаціях, присвячених творчій особистості українського фольклориста Каленика Шейковського (1835–1903) [35; 36].

Поряд із дослідженням життя і спадщини непересічних особистостей Інституту на противагу елітарним тенденціям, які тривалий час нав'язувалися суспільству, обстоює важливість фіксації пам'яті і пропаганди людського досвіду всіх гідних поваги співвітчизників – на рівні загальнонаціональному, регіональному, локальному, родинному. У цьому вітчизняна біографіка має повною мірою

долучитися до європейських і світових тенденцій, тому що у світі дедалі частіше йдеться не про біографії великих і знаних, а про життя простих, звичайних людей, і не лише тих, хто відійшов, а й живих сучасників. В Інституті активно розробляються, зокрема, проблеми методичної підтримки в Україні «Life writing» – повсякденного «записування життя» звичайними людьми з метою переосмислення його подій для самих себе. Це спрямування масової біографічної творчості, що дуже поширене у світі, потроху починає розвиватися і в Україні, особливо в умовах війни [27, с. 435–439].

Війна загалом суттєво вплинула на зміну провідних спрямувань вітчизняної біографіки, водночас і на визначення завдань їх теоретичного осмислення. В центрі дослідницької уваги нині – не лише біографії представників минулих поколінь, але й наших сучасників – як героїв, так і свідків воєнних подій. Науковці Інституту біографічних досліджень – В. І. Попик, Н. І. Любовець, О. В. Плющик, Н. П. Марченко – зосередилися на проблемах методичного забезпечення посилення впливу біографічної інформації на процеси кристалізації національної свідомості, патріотичного згуртування суспільства. Важливим питанням є і те, як біографічна література, інформація можуть допомогти нашим співвітчизникам пережити драматичні події війни, тяжкі психологічні травми, біль утрат. У дослідженнях Н. І. Любовець наголошено на значенні інформаційно-комунікаційного потенціалу спогадів учасників і свідків воєнних подій для сучасності і для збереження історичної пам'яті нашого народу у майбутньому. На прикладах окремих видань, громадських та наукових проєктів, книжкових серій дослідницею продемонстровано важливість спогадів як чинника формування переможної стратегії поведінки, інструменту подолання національної, культурної, історичної та індивідуальної травми [18]. Водночас однією з найбільш складних проблем, шляхи вирішення якої шукають зараз не лише науковці, а й видавці, бібліотекарі, громадські організації, є напрацювання моделей подання інформації про героїв війни, особливо для дітей різного віку, юнацтва. О. В. Плющик плідно розробляє проблематику увічнення героїв і жертв війни, зокрема, місць пам'яті (меморіали, стіни пам'яті, мурали тощо) у міському просторі, створення яких набуває нині особливого патріотичного звучання [25; 26].

Важливим здобутком у вивченні історії розвитку вітчизняного мемуарію, його місця, ролі і значення як важливого історико-культурного феномена, історико-біографічного джерела та комунікаційного ресурсу суспільства стала підготовка Н. І. Любовець монографії «Українська мемуарна традиція : еволюція у вимірах часу (XII ст. – перша третина XX ст.)». Упродовж останніх років під керівництвом Н. І. Любовець здійснюється робота над науково-бібліографічним проєктом «Український мемуарій», що передбачає видання анотованого бібліографічного покажчика у серії «Джерела української біографістики» – як основи для розбудови в подальшому окремої бази даних у складі «Українського національного біографічного архіву».

На створення тематичних інформаційних ресурсів, присвячених діячам української музичної культури, були спрямовані дослідження О. В. Бугаєвої

(1957-2023). У 2015 р. вийшло друком підготовлене нею ґрунтовне видання «Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича (1921–1931): біографічний словник» [5]. Незадовго до своєї передчасної кончини О. В. Бугаєва завершила підготовку рукопису каталогу «Твори українських композиторів у фондах Української бібліотеки м. Стемфорд, США», укладеного нею на основі опрацювання практично невідомих дотепер в Україні колекцій, зібраних музичною громадськістю української діаспори.

Від самого початку діяльності Інституту біографічних досліджень розроблення теоретичних і практично-методичних, технологічних проблем інтеграції біобібліографічної інформації, підготовки й укладання біографічних та біобібліографічних словників, довідників, розбудови електронних біографічних ресурсів було і залишається одним із провідних напрямів наукової і практичної бібліотечно-інформаційної роботи. Упродовж останнього десятиліття ця робота зосереджена, насамперед, у відділі формування біобібліографічних інформаційних ресурсів, очолюваному кандидатом історичних наук О. М. Яценком.

Наукова робота підрозділу охоплює три основні взаємопов'язані напрями: 1) дослідження проблем використання новітніх інтелектуальних технологій у процесі розбудови фундаментального науково-інформаційного ресурсу – Українського національного біографічного архіву (далі УНБА), вдосконалення його програмного забезпечення; 2) систематичне вивчення вітчизняного масиву друкованої книжкової продукції з метою виявлення джерел біографічної інформації про діячів історії, культури, науки, господарства тощо, які відповідають критеріям відбору імен до УНБА. На основі цих напрацювань з 2004 р. видається книжкова науково-бібліографічна серія «Джерела української біографістики», мета якої – представити користувачам найбільш повний діапазон літератури про осіб, причетних до історії та культури України, що опублікована на її території, а також зусиллями наукових установ, культурних центрів та окремих авторів української діаспори; 3) послідовне формування контенту електронного УНБА – наповнення інформацією його складових баз даних «Персоналії», «Джерела», «Іконографія» та обслуговування цього комплексу [15, с. 12].

Основна тематика наукових публікацій О. М. Яценка, О. Л. Верніка, Ю. В. Вернік – застосування нових технологічних можливостей, аналіз умов, чинників, інструментів і засобів наукової комунікації дослідницьких віртуальних спільнот [39; 40]. О. М. Яценком проаналізовано роль і можливості віртуальної біографічної лабораторії як компоненти сучасних біографічних досліджень [38], кандидатом психологічних наук О. Л. Верніком спільно з науковою співробітницею Ю. В. Вернік досліджено роль та важливість УНБА як потужного інструмента досліджень у сфері цифрової гуманітаристики (Digital Humanities) [10; 11; 12].

Питанням розвитку та удосконалення біобібліографії як спеціальної наукової дисципліни, аналізу біобібліографічної діяльності бібліотек України, вивченню нових явищ і тенденцій у цій галузі присвячено низку статей О. М. Яценка у фаховій періодиці та підготовлений ним розділ у праці «Українські персональні

бібліографічні показники: особливості, розвиток та сучасний стан» до 3 випуску бібліографічного показника серії «Джерела української біографістики» [41, с. 12–33]. Особливий інтерес становлять праці з питань укладання та випуску бібліографічних показників серії «Джерела української біографістики». О. М. Яценком, Ю. В. Вернік, Т. В. Комарянською здійснюється систематичне ретроспективне вивчення української книжкової друкованої біографічної продукції, послідовне наповнення комп'ютерної бази даних «Джерела української біографістики» – складової електронного УНБА, на основі якої й виходить однойменна книжкова науково-бібліографічна серія.

Загалом на основі систематичного відстеження усіх вітчизняних біографічних книжкових видань підготовлено 5 випусків бібліографічної серії «Джерела української біографістики». Вагомим напрацюванням Інституту став 3-й випуск серії – «Українські персональні бібліографічні показники (1856–2013)» (автори О. М. Яценко, Н. І. Любовець; 2015) [41], який вперше зібрав анотовану інформацію (3 600 записів) про вітчизняні персональні бібліографічні показники за більш ніж півтора століття. Структура останніх випусків серії та методичні засади їх підготовки суттєво збагатилися. Так, новацією останнього, 5-го випуску (2021) [15], поряд із досягненням максимально повної фіксації всього масиву вітчизняної книжкової друкованої біографічної продукції, стало суттєве збільшення кількості даних про повнотекстові електронні версії біографічних публікацій, представлених у мережі Інтернет. Сформована бібліографічна база даних «Джерела української біографістики» нараховує на кінець 2023 р. – 10 300 записів та 2276 прикріплених електронних версій текстів документів.

Основні зусилля колективу відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів зосереджені на розбудові фундаментального науково-інформаційного проекту – електронного УНБА. Перед укладачами ресурсу поставило чимало злободенних проблем, серед яких насамперед – завдання наповнення його джерельної бази, яка повинна забезпечувати постійне нарощування реєстру імен УНБА, формувати масив літератури про життя та діяльність осіб, включених до реєстру, представляти бібліографічну інформацію про їх творчі надбання.

У процесі формування контенту біобібліографічного ресурсу фахівці відділу Т. В. Комарянська, Н. А. Кім, Ю. В. Маліченко здійснюють пошук, фіксування, наукове опрацювання біографічних та пов'язаних з ними матеріалів, внесення їх до бази даних УНБА, редагування, систематизування та збереження шляхом копіювання й приєднання до персональних осередків діячів електронних текстів довідкових статей та дослідницьких публікацій. З метою виявлення та актуалізації біографічних даних упродовж останніх десяти років опрацьовано майже всі вітчизняні енциклопедії, більшість українських довідників і словників, біографічних словників низки сусідніх країн, а також різні біобібліографічні джерела, зокрема, персональні бібліографічні показники, монографічні видання. Загалом, підрозділ забезпечує пошук і використання різноманітної за ступенем концентрації інформації – від біографічних довідок енциклопедичного характеру до розгорнутих монографічних досліджень, присвячених персоналіям.

Для уточнення крайніх дат життя окремих осіб провадиться систематичний пошук у мережі Інтернет некрологів про наших співвітчизників (молодша наукова співробітниця Г. Б. Федяй). У рамках проекту молодшим науковим співробітником О. О. Босенком здійснюється формування електронної бази української іконографії – портретних зображень вітчизняних діячів [4]. Останньою новацією, вдосконаленням технології формування УНБА, є впровадження процесу фіксації родинних зв'язків та відносин між особами, що мали спільні робочі, ділові стосунки.

Важливе місце при укладанні ресурсу УНБА відводиться акумуляції даних – оригінальна організаційна структура ресурсу дає змогу постійно оновлювати й актуалізувати зібрану інформацію, примножувати наукове знання про конкретну особу, мінімізувати інформаційний шум.

УНБА є найбільшим електронним ресурсом історико-біографічної інформації в Україні. Цифрові версії усіх українських енциклопедій значно йому поступаються [37]. Кількість зібраних імен наближається до ста тисяч. Кількість прикріплених електронних статей і довідок із сотень джерел наближається до 97 тисяч. Необхідно зауважити, що в УНБА, окрім видатних постатей, широко представлені маловідомі, незаслужено «забуті», певний час замовчувані, репресовані особи, інформація про яких у багатьох випадках не висвітлена у Вікіпедії та існуючих енциклопедіях і біографічних виданнях.

Зібраний і систематизований матеріал дає змогу використовувати ресурс при різних аспектах інформаційно-довідкового забезпечення суспільства, у навчально-освітніх процесах, при проведенні різних досліджень, зокрема генеалогічних; для укладання тематичних, красномовних біографічних, біобібліографічних видань. УНБА слугує збереженню колективної пам'яті народу, зберігає концентровану біографічну інформацію про особу і уможливорює її передавання від покоління до покоління.

У відкритому доступі Український національний біографічний архів представлений нині на інформаційному порталі НБУВ за адресою: <http://biography.nbuv.gov.ua/>. Інструментарій, яким оснащено УНБА, дає змогу вести пошук, оперувати матеріалами по персоналіях за багатьма суттєво важливими параметрами, що є конче необхідним для задоволення як пізнавальних, освітніх, так і професійних дослідницьких потреб користувачів.

З початком повномасштабної російської агресії з метою захисту баз даних УНБА, за підтримки іноземних партнерів, було здійснено розміщення копії ресурсу на зарубіжному хостінгу. Зусиллями О. Л. Верніка створено альфа-версію сайту оновленого УНБА. Ця розробка дозволяє працювати з його базами даних у дистанційному режимі віртуальної біографічної дослідницької лабораторії. Вона є інструментом технологічного і організаційного забезпечення одержання, опрацювання, рецензування та редагування матеріалів, які надходять від дослідників з різних міст та наукових організацій, закладів освіти, установ культури України, а також засобом оприлюднення матеріалів УНБА у відкритому доступі.

Відповідальним завданням, над яким постійно працює Інститут, є методичне і практичне забезпечення того, щоб напрацювання його науковців не залишалися у виданнях, видрукованих обмеженими накладками, а спрямовувалися на суспільний загал, сприяли піднесенню культури історичної пам'яті, поширенню біографічних знань, а також розвитку біографічної творчості – професійної і аматорської, книговидання та інформаційної роботи, зокрема – бібліотек усіх рівнів з різними читацькими аудиторіями.

Зрозуміло, для професійних комунікацій у співтоваристві дослідників-біографів першорядне значення мають публікації фахового видання Інституту – збірника «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» (вийшло у світ вже 24 його випуски), а також щорічна організація Біографічних читань, які у 2024 р. відбудуться двадцятьє. Проте дбаючи про розширення свого науково-методичного та координаційно-комунікаційного впливу серед дослідників, Інститут започаткував також випуск нефахового електронного наукового видання «Biography. Біографіка. Біографістика». Його метою є залучення більш широкого кола авторів – професіоналів і аматорів – до творчої співпраці.

Вагому роль у підтримці наукових досліджень, видавничої й інформаційної діяльності в сфері біографіки відіграють комунікаційні проєкти Інституту. Позитивний відгомін в Україні мала організація зусиллями Н. П. Марченко, І. І. Стамбола, Ю. В. Вернік упродовж кількох років Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу». Його лауреатами стали чимало авторів, творчих колективів з усіх куточків України, і це викликало значний суспільний резонанс, посприяло піднесенню ролі Інституту як центру, навколо якого гуртується вітчизняне співтовариство дослідників-біографів. На жаль, епідемія, а потім війна перервали цю ініціативу. Проте здобутий досвід став основою для освоєння принципово інших, дієвих у сучасних складних умовах, форм діяльності.

За ініціативою Інституту біографічних досліджень в Україні утверджується традиція відзначення всесвітнього Дня біографа – 16 травня, при цьому впроваджуються нові форми комунікації фахівців і аматорів, шанувальників біографічних знань. Серед них оригінальні культурно-інформаційні проєкти «Тиждень біографії», «Біографічний калейдоскоп». Інститут інтенсивно наповнює започаткований власний канал – «Biography. Біографіка. Біографістика» на платформі YouTube (<https://www.youtube.com/@biography..5055>). На ньому оприлюднюються не лише відеозаписи виступів вчених, спеціалістів бібліотек на конференціях і читаннях з проблем біографіки, які організуються у різних містах України, а також лекції, бесіди, виступи, презентації нових біографічних видань.

Колектив Інституту неухильно дотримується тактики участі у всіх конференціях та інших форумах, культурно-інформаційних заходах, де обговорюються питання біографіки та біографічного читання. А організуються вони переважно на базі бібліотек як публічних, так і університетських. Науковці постійно перебувають у тісному зв'язку з практиками – бібліотекарями, видавцями, освітянами, надаючи консультативну допомогу та ведучи просвітницьку лекційну роботу. Важливим засобом комунікації виступає також сторінка «Українська

біографістика. *Biographistica Ukrainica*» у Фейсбучі (<https://m.facebook.com/groups/148524832185661/>), яку модерують Н. П. Марченко, І. І. Стамбол. Влітку 2023 р. Інститут біографічних досліджень провів в Українському домі, за підтримки Українського кризового медіа-центру, презентацію і обговорення своїх нових видань. Практика подібних заходів заслуговує на подальший розвиток, тим більше, що в електронному просторі інтерес до біографіки відчутно зростає.

Висновки. Впродовж трьох десятиліть діяльності, які припали на час бурхливо-го піднесення гуманітарної науки і культури у незалежній Україні, Інститут біографічних досліджень НБУВ незмінно перебуває в центрі теоретико-методологічного і практично-методичного забезпечення розвитку вітчизняної біографіки, формування ресурсів меморіальної біографічної інформації. Зусиллями вчених Інституту обґрунтовано місце і роль біографіки в сучасному суспільстві як багатоаспектного феномена культури і науки, важливого інформаційного ресурсу, окреслено її значення для інтелектуального й культурного піднесення України.

Інститутом плідно розробляються проблеми використання історичного досвіду вітчизняної біографіки та творчого засвоєння досягнень європейської, світової гуманітарної культури, збагачення творчого арсеналу біографічного письма, використання новітніх форм і методів побудови біографічних наративів. Важливе місце у дослідженнях Інституту належить аналізу творчих новацій, зростання жанрової різноманітності у сучасній науковій і літературній біографічній творчості, формування і використання електронних ресурсів біографічної інформації. Значна увага приділяється вивченню проблем і виробленню методичних рекомендацій щодо заохочення біографічного читання та аматорської біографічної творчості громадян України, вдосконалення різноманітних форм популяризації біографічних видань бібліотеками всіх рівнів.

Воєнне лихоліття висунуло перед співтовариством дослідників та бібліотечно-інформаційних фахівців завдання особливої ваги – сприяти подоланню тяжких психологічних травм, нанесених війною, за допомогою пропаганди образів стійкості і духовного багатства українців, їх здатності до згуртування і протистояння викликам долі, а також збереженню гуманістичних ідеалів і традицій українсько-го суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Александрова Г. А. Особистість М. І. Стороженка (1836–1906) крізь призму мемуарів сучасників. *Кримський міжнародний форум: філологія та журналістика : збірник матеріалів, 20–21 жовтня 2022. р.*, Київ ; Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 135–137.
2. Александрова Г. А. Роман-біографія в українській літературі початку ХХІ ст. (рецепція образу В. Винниченка в біографічній прозі Степана Процюка: нові форми осмислення). *Українська біографіка ХХІ століття: мозаїка контекстів і форм*: кол. монографія. Київ : НБУВ, 2021. С. 152–186.
3. Александрова Г. А. Спогади про Миколу Ілліча Стороженка: компоненти національно-культурної ідентичності. *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2022. Вип. 23. С. 290–313.
4. Босенко О. О. Електронні ресурси української іконографії в інтернет-мережі: інноваційні методи пошуку. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. : електрон. наук. вид. НБУВ, 2022. Вип. 1. С. 194–198.

5. Бугаєва О. В. Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича (1921–1931) : біографічний словник. Київ : НБУВ, 2015. 348 с.
6. Буряк Л. І. Діалог у листах: з епістолярію Івана Лисяка-Рудницького та Мілени Рудницької. *Український історичний журнал*. 2019. № 4. С. 157–207.
7. Буряк Л. І. Інсталяція як біографічний конструкт: Гнат Павлович Житецький. *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2017. Вип. 15. С. 13–42.
8. Буряк Л. І. Українська біографіка перед викликами епохи візуального. *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2021. Вип. 22. С. 39–54.
9. Буряк Л. І., Патик В. В. Гнат Павлович Житецький : біографічний ескіз в інтер'єрі архівних документів і наукової спадщини. Київ : Парламентське видавництво, 2021. 630 с.
10. Вернік Ю. В. Бібліографічний менеджер Zotero як один з інструментів організації роботи з біографічною інформацією. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. : електрон. наук. вид. Київ: НБУВ, 2023. Вип. 2. С. 207–211.
11. Вернік Ю. В. Особливості розбудови віртуальної біографічної лабораторії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Interaction of society and science: prospects and problems : the XXII International Science Conference (April 20–23, 2021, London, England)*. Р. 128–131.
12. Вернік О. Л., Вернік Ю. В. Український біографічний архів як інструмент досліджень у сфері цифрової гуманітаристики. *Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference : A substantive representation of the system of scientific knowledge*. Riga, Latvia, 2023, 27–29 March. Р. 13–16.
13. Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання : колективна монографія. В. І. Попик (кер. проекту), Н. І. Любовець, О. М. Яценко, С. М. Ляшко та ін. Київ : НБУВ, 2016. 272 с.
14. Історична біографіка в Україні: проблеми, завдання і перспективи розвитку досліджень, видавничої та інформаційної роботи: колективна монографія. В. І. Попик (голов. ред.) та ін. Київ : НБУВ, 2019. 364 с.
15. Книжкові джерела української біографістики (2010–2013) : наук.-бібліогр. дослідження. О. М. Яценко (кер. авт. кол.), Ю. В. Вернік, Т. В. Комарянська, Н. П. Філіппова. Київ : НБУВ, 2021. 564 с. (Серія «Джерела української біографістики»; вип. 5).
16. Крижанівський В. «Ми знову здобули державність». Спогади першого посла незалежної України в Росії. Літ. запис і упоряд. І. Стамбол. Київ : Темпора, 2021. 316 с.
17. Листування Івана Липи (1892–1922) / упор. І. Стамбол. Київ : Темпора, 2020. 576 с.
18. Любовець Н. І. Інформаційно-комунікативний потенціал спогадів про російсько-українську війну 2014–2022 рр. *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2022. Вип. 23. С. 44–58.
19. Любовець Н. І. Мемуари як інформаційно-комунікативний ресурс : сучасний вимір репрезентацій. *Українська біографіка XXI століття: мозаїка контекстів і форм* : кол. монографія. Київ : НБУВ, 2021. С. 99–142.
20. Любовець Н. І. Мемуари як складник електронних ресурсів національних бібліотек України: досвід та перспективи. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 1. С. 3–14.
21. Марченко Н. П. Біографічні видання для дітей і юнацтва в Україні 2000–2020 рр./ Н. П. Марченко. *Українська біографіка XXI століття: мозаїка контекстів і форм* : кол. монографія. Київ : НБУВ, 2021. С. 143–178.
22. Марченко Н. П. Володимир Рутківський: тексти долі : біогр. нарис. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2014. 414 с.
23. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : розвиток національної бібліографії, біографічних досліджень та науково-бібліографічної діяльності (2000–2019) : колективна монографія / В. І. Попик (відп. ред.), Т. В. Добко, С. С. Кіраль [та ін.]. Київ: НБУВ, 2019. 252 с.
24. Невідомі наукові праці Михайла Кушніра у фондах Українського музею і бібліотеки Стенфорда (США): з архівної спадщини мистецтвознавця, філософа, суспільно-політичного і культурно-громадського діяча української еміграції : археографічна розвідка / упор. Олена Бугаєва ; вступ англ. мовою Любові Волинець. Київ : НБУВ, 2023. 175 с.

25. Плющик О. Конструювання пам'яті в міському просторі : візуалізація та біограми. *Історія науки і біографістика*. Електр. наук. фах. вид. Київ, 2023. № 4. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2023-4/13.pdf>
26. Плющик О. Реконструкція біографічних нарративів російсько-української війни 2014–2023 рр. жанрами візуального мистецтва. *Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: аспекти міжмовної комунікації та формування комунікативної компетентності сучасного фахівця*: зб. мат. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Ірпінь, 21 лютого 2023 р.). Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. С. 68–70.
27. Попик В. І. Біографіка : феномен культури і науки, інформаційний ресурс суспільства : монографія. Київ, 2021. 450 с.
28. Попик В. І. Виклики буремної доби і нові обрії української біографістики. *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2022. Вип. 23. С. 13–43.
29. Попик В. І. Досвід першого десятиліття діяльності Інституту біографічних досліджень НБУВ на тлі розвитку сучасної біографістики. *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2011. Вип. 8. С. 7–26.
30. Попик В. І. Здобутки і завдання провідного осередку вітчизняної біографістики: до 25-річчя Інституту біографічних досліджень. *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2019. Вип. 18. С. 27–53.
31. Попик В. І. *Ресурси довідкової біографічної інформації : історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* : монографія. Київ : НБУВ, 2013. 518 с.
32. Стамбол І. І. Михайло Комаров. Харків : Фоліо, 2021. 126 с. («Знамениті українці»).
33. Стамбол І. І. Новітня політична біографіка у світі та в Україні. *Українська біографіка ХХІ століття: мозаїка контекстів і форм* : кол. монографія. Київ : НБУВ, 2021. С. 301–322.
34. Українська біографіка ХХІ століття: мозаїка контекстів і форм : колективна монографія / В. І. Попик (відп. ред.), Г. А. Александрова, Л. І. Буряк та ін. Київ : НБУВ, 2021. 251 с.
35. Шалак О. І. Джерела до реконструкції наукової біографії Каленика Шейковського (1835–1903). *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2022. Вип. 23. С. 314–334.
36. Шалак О. Епістолярій та праці Каленика Шейковського : національне духовне відродження і творча особистість українського фольклориста. *Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: аспекти формування комунікативної компетентності фахівця* : зб. мат. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції. 10 червня 2022 р. Ірпінь, 2022. С. 91–95.
37. Яценко О. М. Аналіз біографічного складника «Енциклопедії українознавства» як джерела для формування «Українського національного біографічного архіву». *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2023. Вип. 24. С. 55–76.
38. Яценко О. М. Віртуальна біографічна лабораторія як компонента сучасних біографічних досліджень. *Енциклопедистика: тенеза в часі та просторі* : колективна монографія (до 30-річчя проголошення незалежності України). Київ, 2021. С. 128–136.
39. Яценко О. М., Вернік О. Л., Вернік Ю. В. Український національний біографічний архів (2000–2020): трансформація змісту ресурсу. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 2. С. 32–41.
40. Яценко О. М., Вернік О. Л., Вернік Ю. В. Український національний біографічний архів у системі вітчизняних електронних біографічних ресурсів. *Українська біографістика*. 2021. Вип. 22. С. 239–261. DOI: <https://doi.org/10.15407/ub.22.239>
41. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2015. 469 с. (Серія «Джерела української біографістики» ; вип. 3). URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002111>

References

1. Aleksandrova, N. A. (2022, October 20-21). Osobystist M. I. Storozhenka (1836–1906) kriz pryzmu memuariv suchasnykiv [The personality of M. I. Storozhenko (1836–1906) through the prism of the memoirs of his contemporaries]. In *Philology and journalism. Proceedings of the Crimean International Forum* (pp. 135–137). Kyiv; Lviv; Toruń, Ukraine: Liha-Pres. [In Ukrainian].

2. Aleksandrova, H. A. (2021). Roman-biografiiia v ukrainskii literaturii pochatku 21 st. (retseptsiiia obrazu V. Vynnychenka v biohrafichnii prozi Stepana Protsiuka: novi formy osmyslennia) [Novel-biography in Ukrainian literature of the beginning of the 21st century. (reception of the image of V. Vinnichenko in the biographical prose of Stepan Protsyuk: new forms of understanding)]. In *Ukrainska biohrafika XXI stolittia: mozaika kontekstiv i form: kolektyvna monohrafiia* [Ukrainian biography of the 21st century: a mosaic of contexts and forms: collective monograph] (pp. 152-186). Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].
3. Aleksandrova, H. A. (2022). Spohady pro Mykola Illicha Storozhenka: komponenty natsionalno-kulturnoi identychnosti [Memories of Mykola Ilyich Storozhenko: components of national and cultural identity]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 23, 290-313. [In Ukrainian].
4. Bosenko, O. O. (2022). Elektronni resursy ukrainskoi ikonohrafiu v internet-merezhii: innovatsiini metody poshuku [Electronic resources of Ukrainian iconography on the Internet: innovative search methods]. *Biography. Biohrafika. Biohrafistyka: zbirnyk prats Instytutu biohrafichnykh doslidzhen*, 1, 194-198. [In Ukrainian].
5. Buhaeva, O. V. (2015). *Muzychne tovarystvo imeni M. D. Leontovycha (1921–1931): biohrafichnyi slovnyk* [M. D. Leontovich Musical Society (1921–1931): biographical dictionary]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].
6. Buriak, L. I. (2019). Dialoh u lystakh: z epistolarii Ivana Lysiaka-Rudnytskoho ta Mileny Rudnytskoi [Dialogue in letters : from the epistolary of Ivan Lysyak-Rudnytsky and Milena Rudnytska]. *Ukrainian Historical Journal*, 4, 157-207. [In Ukrainian].
7. Buriak, L. I. (2017). Instalatsiia yak biohrafichnyi konstrukt: Hnat Pavlovych Zhytetskyi [Installation as a biographical construct: Hnat Pavlovich Zhitetskyi]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 15, 13-42. [In Ukrainian].
8. Buriak, L. I. (2021). Ukrainska biohrafika pered vyklykamy epokhy vizualnoho [Ukrainian biography before the challenges of the visual era]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 22, 39-54. [In Ukrainian].
9. Buriak, L. I., & Patyk, V. V. (2021). *Hnat Pavlovych Zhytetskyi: biohrafichnyi eskiz v interieri arkhivnykh dokumentiv i naukovi spadshchyny* [Hnat Pavlovich Zhitetskyi: biographical sketch in the interior of archival documents and scientific heritage]. Kyiv, Ukraine: Parlamentske vydavnytstvo. [In Ukrainian].
10. Vernik, Yu. V. (2023). Bibliohrafichnyi menedzher Zotero yak odyn z instrumentiv orhanizatsii roboty z biohrafichnoiu informatsiieiu [Zotero bibliographic manager as one of the tools for organizing work with biographical information]. *Biography. Biohrafika. Biohrafistyka: zbirnyk prats Instytutu biohrafichnykh doslidzhen*, 2, 207-211. [In Ukrainian].
11. Vernik, Yu. V. (2021, April 20-23). Osoblyvosti rozbudovy virtualnoi biohrafichnoi laboratorii Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Peculiarities of the development of the virtual biographical laboratory of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. In *Interaction of society and science: prospects and problems. Proceedings of the XXII International Science Conference* (pp. 128-131). London, England. [In Ukrainian].
12. Vernik, O. L., & Vernik, Yu. V. (2023, March 27–29). Ukrainskyi biohrafichnyi arkhiv yak instrument doslidzhen u sferi tsyfrovoyi humanitarystyky [Ukrainian biographical archive as a research tool in the field of digital humanitarianism]. In *A substantive representation of the system of scientific knowledge. Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference* (pp. 13-16). Riga, Latvia. [In Ukrainian].
13. Popyk, V. I. (Res. editor), Liubovets, N. I., Yatsenko, O. M., & Lyashko, S. M [and others]. (2016). *Vitchyzniani resursy biohrafichnoi ta biobibliohrafichnoi informatsii: problemy formuvannia i vykorystannia: kolektyvna monohrafiia* [Domestic resources of biographical and biobibliographic information: problems of formation and use: collective monograph]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].
14. Popyk, V. I. (Chief editor). (2019). *Istorychna biohrafika v Ukraini: problemy, zavdannia i perspektyvy rozvytku doslidzhen, vydavnychoi ta informatsiinoi roboty: kolektyvna monohrafiia* [Historical biography in Ukraine: problems, tasks and prospects for the development of research, publishing and information work: collective monograph]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].
15. Yatsenko, O. M. (Head of author's group), Vernik, Yu. V., Komaryanska, T. V., & Filippova, N. P. (2021). *Knyzhkovi dzhherela ukrainskoi biohrafistyky (2010–2013): nauk.-bibliohr. doslidzhennia* [Book

sources of Ukrainian biography (2010–2013): science-bibliogr. research]. Kyiv, Ukraine: NBUV. (Series "Sources of Ukrainian biographical studies"; Issue 5). [In Ukrainian].

16. Kryzhanivskiy, V. (2021). *"My znovu zdobuly derzhavnist". Spohady pershoho posla nezalezhoi Ukrainy v Rosii* ["We regained statehood" Memories of the first Ambassador of Independent Ukraine to Russia]. (Stambol, I. (head of the author's team). Kyiv, Ukraine: Tempora. [In Ukrainian].

17. Stambol, I. (Ref.) (2020). *Lystuvannia Ivana Lypy (1892–1922)* [Correspondence of Ivan Lipa (1892–1922)]. Kyiv, Ukraine: Tempora. [In Ukrainian].

18. Liubovets, N. I. (2022). Informatsiino-komunikativnyi potentsial spohadiv pro rosiisko-ukrainsku viinu 2014–2022 rr. [Informational and communicative potential of memories of the Russian-Ukrainian war 2014–2022.]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 23, 44-58. [In Ukrainian].

19. Liubovets, N. I. (2021). Memuary yak informatsiino-komunikativnyi resurs: suchasnyi vymir reprezentatsii [Memoirs as an informational and communicative resource: the modern dimension of representations]. In *Ukrainska biohrafika XXI stolittia: mozaika kontekstiv i form: kolektyvna monohrafiia* [Ukrainian biography of the 21st century: a mosaic of contexts and forms: collective monograph] (pp. 99-142). Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

20. Liubovets, N. I. (2023). Memuary yak skladnyk elektronnykh resursiv natsionalnykh bibliotek Ukrainy: dosvid ta perspektyvy [Memoirs as a component of electronic resources of national libraries of Ukraine: experience and prospects]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 1. 3-14. [In Ukrainian].

21. Marchenko, N. P. (2021). Biohrafichni vydannia dlia ditei i yunatstva v Ukraini 2000–2020 rr. [Biographical publications for children and youth in Ukraine 2000–2020]. In *Ukrainska biohrafika XXI stolittia: mozaika kontekstiv i form: kolektyvna monohrafiia* [Ukrainian biography of the 21st century: a mosaic of contexts and forms: collective monograph] (pp. 143-178). Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

22. Marchenko, N. P. (2014). *Volodymyr Rutkivskiy: teksty doli : biohrafichni narys* [Volodymyr Rutkivskiy: texts of fate: biographical sketch]. Ternopil, Ukraine: Navchalna knyha – Bohdan. [In Ukrainian].

23. Popyk, V. I. (Res. editor). Dobko, T. V., & Kiral, S. S. [and others]. (2019). *Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: rozvytok natsionalnoi bibliohrafii, biohrafichnykh doslidzhen ta naukovobibliohrafichnoi diialnosti (2000–2019): kolektyvna monohrafiia* [V. I. Vernadskiy National Library of Ukraine : development of national bibliography, biographical research and scientific bibliographic activity (2000–2019): collective monograph]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

24. Buhaieva, O. (Comp.). (2023). *Nevidomi naukovi pratsi Mykhaila Kushnira u fondakh Ukrainskoho muzeiu i biblioteki Stempforda (USA): z arkhivnoi spadshchyny mystetstvoznavtsia, filosofa, suspilno-politychnoho i kulturno-hromadskoho diacha ukrainskoi emihratsii: arkhеоhrafichna rozvidka* [Unknown scientific works of Mykhailo Kushnir in the funds of the Ukrainian Museum and Library of Stamford (USA): from the archival heritage of the art critic, philosopher, socio-political and cultural-public figure of the Ukrainian emigration: archeographic exploration]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

25. Pliushchuk, O. (2023). Konstruiuvannia pamiaty v miskomu prostori: vizualizatsiia ta biohramy. [Memory construction in urban space: visualization and biographies]. *Istoriia nauky i biohrafistyka. Elektronne naukove fakhove vydannia*, 4. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <https://inb.dnsgb.com.ua/2023-4/13.pdf> [In Ukrainian].

26. Pliushchuk, O. (2023, February 21). Rekonstruktsiia biohrafichnykh naratyviv rosiisko-ukrainskoi viiny 2014–2023 rr. zhanramy vizualnoho mystetstva [Reconstruction of biographical narratives of the Russian-Ukrainian war 2014–2023 by genres of visual art]. In *Ukrainian language and culture in the modern humanitarian time-space: aspects of interlingual communication and the formation of communicative competence of a modern specialist. Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference* (pp. 68-70). Irpin, Ukraine: State Tax University. [In Ukrainian].

27. Popyk, V. I. (2021). Biohrafika: fenomen kultury i nauky, informatsiyni resurs suspilstva : monohrafiia [Biography: a phenomenon of culture and science, information resource of society: monograph]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

28. Popyk, V. I. (2022). Vyklyky buremnoi doby i novi obrii ukrainskoi biohrafistyky [Challenges of the turbulent times and new horizons of Ukrainian biography]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 23, 13-43. [In Ukrainian].

29. Popyk, V. I. (2011). Dosvid pershoho desiatiylittia diialnosti Instytutu biohrafichnykh doslidzhen NBUV na tli rozvytku suchasnoi biohrafistyky [Experience of the first decade of activity of the Institute of Biographical Research of VNU against the background of the development of modern biographical studies]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 8, 7-26. [In Ukrainian].

30. Popyk, V. I. (2019). Zdobutky i zavdannia providnoho oseredku vitchyznianoï biohrafistyky: do 25-richchia instytutu biohrafichnykh doslidzhen [Achievements and tasks of the leading center of national biographical studies: to the 25th anniversary of the Institute of Biographical Studies]. *Ukrainian biography = Biographistica Ukrainica*, 18, 27-53. [In Ukrainian].

31. Popyk, V. I. (2013). *Resursy dovidkovoï biohrafichnoï informatsii: istorychnyi dosvid formuvannia, suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia* [Resources of background biographical information: historical experience of formation, current state, problems and prospects of development: monograph]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

32. Stambol, I. I. (2021). Mykhailo Komarov [Mykhailo Komarov]. Kharkiv, Ukraine: Folio. ("Famous Ukrainians"). [In Ukrainian].

33. Stambol, I. I. (2021). Novitnia politychna biohrafika u sviti ta v Ukraini [The latest political biography in the world and in Ukraine]. In *Ukrainska biohrafika XXI stolittia: mozaika kontekstiv i form: kolektyvna monohrafiia* [Ukrainian biography of the 21st century: a mosaic of contexts and forms: collective monograph] (pp. 301-322). Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

34. Popyk, V. I. (Res. editor), Aleksandrova, H. A., & Buryak, L. I. [and others]. (2021). *Ukrainska biohrafika XXI stolittia: mozaika kontekstiv i form: kolektyvna monohrafiia* [Ukrainian biography of the 21st century: a mosaic of contexts and forms: collective monograph]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

35. Shalak, O. I. (2022). Dzherela do rekonstruktsii naukovoï biohrafii Kalenyka Sheikovskoho (1835–1903) [Sources for the reconstruction of the scientific biography of Kalenyk Sheikovskyy (1835–1903)]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 23, 314-334. [In Ukrainian].

36. Shalak, O. (2022, June 10). Epistolarii ta pratsi Kalenyka Sheikovskoho: natsionalne dukhovne vidrodzhennia i tvorchia osobystist ukrainskoho folklorysta [Epistles and works of Kalenyk Sheikovskyy: national spiritual revival and creative personality of the Ukrainian folklorist]. In *Ukrainian language and culture in the modern humanitarian time-space: aspects of the formation of communicative competence of a specialist. Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference* (pp. 91-95). Irpin, Ukraine. [In Ukrainian].

37. Yatsenko, O. M. (2023). Analiz biohrafichnoho skladnyka «Entsyklopedii ukrainoznavstva» yak dzherela dlia formuvannia «Ukrainskoho natsionalnoho biohrafichnoho arkhivu» [Analysis of the biographical component of the «Encyclopedia of Ukrainian Studies» as a source for the formation of the «Ukrainian National Biographical Archive»]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 24, 55-76. [In Ukrainian].

38. Yatsenko, O. M. (2021). Virtualna biohrafichna laboratoriiia yak komponenta suchasnykh biohrafichnykh doslidzhen [Virtual biographical laboratory as a component of modern biographical research.]. In *Entsyklopedystyka: geneza v chasi ta prostori: kolektyvna monohrafiia (do 30-richchia proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy)* [Encyclopaedics: genesis in time and space: collective monograph (for the 30th anniversary of the declaration of independence of Ukraine)] (pp. 128-136). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

39. Yatsenko, O. M., Vernik, O. L., & Vernik, Yu. V. (2021). Ukrainskyi natsionalnyi biohrafichnyi arkhiv (2000–2020): transformatsiia zmistu resursu [Ukrainian National Biographical Archive (2000–2020): transformation of the content of the resource]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, 32-41. [In Ukrainian].

40. Yatsenko, O. M., Vernik, O. L., & Vernik, Yu. V. (2021). Ukrainskyi natsionalnyi biohrafichnyi arkhiv u systemi vitchyznianskykh elektronnykh biohrafichnykh resursiv [Ukrainian National Biographical Archive in the system of domestic electronic biographical resources]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 22, 239-261. DOI: <https://doi.org/10.15407/ub.22.239> [In Ukrainian].

41. Yatsenko, O. M., & Liubovets, N. I. (2015). Ukrainski personalni bibliohrafichni pokazchyky. Kyiv, Ukraine: NBUV. (Series «Sources of Ukrainian biographical studies»; Issue 3). Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002111> [In Ukrainian].

Volodymyr Popyk,

<https://orcid.org/0000-0001-8746-1026>,
Doctor of Historical Sciences, Professor,
Corresponding Member of the NAS of Ukraine,
Director of the Institute of Biographical Research,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Nadiia Liubovets,

<https://orcid.org/0000-0002-8811-6627>,
Candidate of Historical Sciences,
Head of the Department of Theory and Methods of Biobibliography,
Institute of Biographical Research,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Oleh Yatsenko,

<https://orcid.org/0000-0003-4277-1869>,
Candidate of Historical Sciences,
Head of Department of Forming of Biobibliographic Information Resources,
Institute of the Biographical Research,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

**PROBLEMS OF UKRAINIAN BIOGRAPHY IN THE LATEST RESEARCHES OF INSTITUTE
OF BIOGRAPHICAL RESEARCH OF THE V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE**

The purpose of the article is to analyze the latest achievements, research problems and prospective tasks of the Institute of Biographical Research of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. **The research methodology** is based on the complex use of the principles of historicism, the methods of historiographical and scientific analysis and synthesis, the correlation of the achievements of the IBR with the objective needs of the theoretical-methodological and methodical support for the further development of biographical research and the dissemination of biographical knowledge. **The scientific novelty** consists in focusing attention on the main problem-thematic directions and tasks of the scientific and library-informational activities of the Institute of Biographical Research as the only scientific center in Ukraine, the profile of which is the systematic development of theoretical-methodological and practical-applied problems of the progress of life biography. Special attention is paid to changes in the place, meaning and tasks of biographical research in the conditions of the struggle of the Ukrainian people against Russian aggression. **Conclusions.** During the thirty years of its activity, the Institute of Biographical Research is at the center of the process of theoretical-methodological and practical-methodological support for the development of national biography, formation of resources of memorial biographical information. The institute's efforts substantiated the place and role of biography as a multifaceted phenomenon of culture and science, an important informational resource of society. The problems of using the historical experience of domestic biography and assimilating the achievements of European and world humanitarian culture, enriching the creative arsenal of biographical writing are being fruitfully developed at Institute of Biographical Research. An important place in the institute's research belongs to the analysis of creative innovations, genre diversity and the use of experimental forms in modern scientific and literary biographical creativity.

К е у в о р д с: biography, scientific and amateur biographical creativity, biographical information resources, dissemination of biographical knowledge, Ukrainian National Biographical Archive, of the Institute of Biographical Research of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
62, Volodymyrska str., Kyiv, 01601, Ukraine
e-mail: popyk@nbuv.gov.ua
e-mail: lyubovets@gmail.com
e-mail: olehjats@bigmir.net

Стаття надійшла до редакції 19.01.2024 р.